

ไอ้จ๋มหนากว

การควบคุมและป้องกัน
โรคขาดสารไอโอดีนในประเทศไทย

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

ISBN 974-515-994-8

unicef

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
องค์ประธาน
คณะกรรมการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ

“...สารไอโอดีนนี้มีความสำคัญต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตทั้งทางร่างกาย และสติปัญญา มันสมอง การเรียนรู้ และการปฏิบัติหน้าที่การงานต่าง ๆ ทุกด้าน ใน ปัจจุบันการขาดไอโอดีนเป็นปัญหาที่กว้างขวาง...”

....หากเราไม่พยายามศึกษาให้เข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้ พร้อมทั้งชี้แจงให้ ประชาชนทราบ ตระหนักถึงปัญหาและอันตรายของโรค กับทั้งร่วมมือกันช่วยเหลือ ป้องกันควบคุมการแพร่ขยายอย่างพร้อมเพรียงจริงจังแล้ว คนจำนวนนับล้านเหล่านั้น ก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีไม่ได้ และจะเป็นสาเหตุทำให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติบ้านเมืองต้องประสบอุปสรรค...”

พระราชดำรัส

ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เนื่องในพิธีเปิดการประชุมสัมมนาระดับชาติ

เรื่อง การควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนในประเทศไทย

ณ โรงแรมเชียงใหม่พลาซ่า

วันที่ 3 มีนาคม 2535

“...นโยบายและการบริหารจัดการโครงการเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกท่านควรเข้าใจอย่าง ชัดเจน ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ จะทำอย่างไร ประชาชนจึงจะทราบ ตระหนักถึง อันตรายที่จะเกิดจากโรคนี้โดยทั่วกัน...”

พระราชดำรัส

ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เนื่องในพิธีเปิดการประชุมสัมมนาระดับชาติ

เรื่อง การกำจัดโรคขาดสารไอโอดีนให้หมดจากประเทศไทย

ณ โรงแรมเซ็นทรัลพลาซ่า ลาดพร้าว

วันที่ 17 มิถุนายน 2537

คำนำ

โรคขาดสารไอโอดีน ในประเทศไทย ได้มีการบันทึกไว้ครั้งแรกเมื่อกว่า 50 ปีแล้ว มีการดำเนินงานเพื่อการควบคุมป้องกันมาเป็นระยะ ๆ โดยใช้เกลือเสริมไอโอดีนเป็นมาตรการหลักแต่การดำเนินการที่เข้มข้นและจริงจังไม่ได้กระทำอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ กิจกรรมจะน้อยลง เมื่อสถานการณ์ดีขึ้นซึ่งทำให้โรคขาดสารไอโอดีนกลับมาเป็นปัญหาอีก ในอดีตได้ใช้อัตราคอปอกในเด็กนักเรียนชั้นประถม เป็นดัชนีชี้วัดถึงสถานการณ์ ทำให้ประชาชนทั่วไปและบุคลากรทางสาธารณสุขส่วนใหญ่เข้าใจว่า หากไม่เห็นคอปอก คือ ปัญหาโรคนี้ยุติแล้ว ซึ่งความเป็นจริงมิใช่เช่นนั้น การขาดสารไอโอดีนมีผลกระทบต่อพัฒนาสมองของทารกและเด็กอย่างมาก โดยมีผลตั้งแต่การขาดรุนแรงมาก ทำให้ปัญญาอ่อน สามารถมองเห็นได้ชัดเจน หากขาดรุนแรงปานกลาง จะมีสติปัญญาด้อย การเรียนรู้ไม่เต็มตามศักยภาพ ซึ่งกลุ่มนี้มีจำนวนมาก และเป็นกลุ่มที่ไม่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน สำหรับการขาดที่ไม่รุนแรงก็จะมีมีอาการเฉื่อยชา ไม่ร่าเริง แจ่มใส การประเมินสถานการณ์ในปัจจุบัน ใช้การตรวจระดับไอโอดีนในปัสสาวะ ซึ่งสามารถสะท้อนถึงปริมาณไอโอดีนที่ได้รับว่าเพียงพอหรือไม่ จากข้อมูลล่าสุดพบว่า คนไทยยังได้รับสารไอโอดีนไม่เพียงพอ และโรคขาดสารไอโอดีนได้กลับมาเป็นปัญหาอีกครั้งหนึ่งแล้ว นอกจากนั้น ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยเร็ว ๆ นี้ พบว่าสติปัญญา ของเด็กไทย ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ และมีแนวโน้มว่าจะต่ำลง หากไม่มีการดำเนินการใด ๆ แล้ว เป็นที่น่าเชื่อว่า ประเทศไทยจะไม่สามารถเจริญก้าวหน้าและแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้ได้

เอกสารฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้ท่านผู้อ่านได้ทราบถึงความเป็นมาของการดำเนินงานควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนในประเทศไทย ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะพบบทเรียนถึงความไม่ยั่งยืนของโครงการ ฉะนั้น นับจากนี้ไป ต้องมีการดำเนินงานอย่างจริงจัง และต่อเนื่องโดยหน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาสังคมต้องร่วมใจประสานความคิด และร่วมมือประสานกิจกรรม เพื่อทำให้ “เด็กไทยเฉลียวฉลาด ประเทศชาติแข็งแรง” โดยสามารถขจัดโรคขาดสารไอโอดีนให้หมดไป ไม่กลับมาเป็นปัญหาอีกตลอดไป

คณะผู้จัดทำ
มีนาคม 2549

สารบัญ

	หน้า
ยุคบุกเบิก (พ.ศ. 2496 - 2530)	3
• รายงานเส้นทางผ่านของโรคคอพอก (Goitre Belt)	4
• ปัญหาการขาดสารไอโอดีนในระดับประเทศและระดับพื้นที่	6
• โครงการนำร่องการผลิตเกลืออนามัย (เกลือเสริมไอโอดีน)	6
• การผลิตเกลืออนามัย (เกลือเสริมไอโอดีน) ในกรุงเทพมหานคร	7
• การดำเนินงานตามแผนอาหารและโภชนาการแห่งชาติ	8
ยุคทองไอโอดีน (พ.ศ. 2531-2542)	9
• การระดมค้นหาโรคขาดสารไอโอดีน	10
• โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ	11
• คณะกรรมการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ	14
• การประชุมสัมมนาระดับชาติ	15
• ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง เกลือบริโภค	16
• แผนควบคุมและป้องกันโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ	16
• การประชุมสัมมนาผู้ผลิตเกลือ	17
• โครงการรณรงค์จัดโรคขาดสารไอโอดีน เสด็จพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี	18
• คาราวานเกลือพระราชทานสู่ครัวทั่วไทย	19
• ICCIDD ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญทอง	20
• มหกรรมอาหารไทยใส่เกลือไอโอดีน	21
ยุคมุ่งมั่นสู่ความยั่งยืน (พ.ศ. 2543 - ปัจจุบัน)	23
• การเฝ้าระวังโรคขาดสารไอโอดีน โดยใช้ตัวชี้วัดไอโอดีนในปัสสาวะ	24
• มหกรรมอาหารไทยใส่เกลือไอโอดีน	24
• วันไอโอดีนแห่งชาติ	25
• ICCIDD ทูลเกล้าฯ ถวายโล่เกียรตินิยม	26
• การติดตามประเมินผลจากทีมนานาชาติ	27
• เครื่องหมายรับรอง “อาหารเพิ่มสารอาหาร” (Nutrition Seal)	28
• นวัตกรรม	29
• โครงการเด็กไทยเฉลี่ยฉลาด ประเทศชาติแข็งแรง	30
มุ่งสู่อนาคต	31
เอกสารอ้างอิง	34

วิวัฒนาการของการควบคุมและป้องกันโรคขาดสารไอโอดีนในประเทศไทย แบ่งเป็น 3 ระยะ

ระยะแรก คือยุคบุกเบิก (พ.ศ. 2496-2530) เป็นการศึกษา และการสำรวจ สถานการณ์โรคขาดสารไอโอดีนซึ่งพบว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย มีการควบคุมและป้องกันด้วยเกลือเสริมไอโอดีนเป็นมาตรการหลัก

ระยะที่ 2 คือยุคทองไอโอดีน (พ.ศ. 2531-2542) เป็นพระมหากรุณาธิคุณของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงรับเป็นประธาน คณะกรรมการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ ในปีพ.ศ. 2534 มีนโยบาย และแผนควบคุมและป้องกันระดับชาติ และพัฒนามาตรการที่หลากหลายใน การควบคุมป้องกัน รวมทั้งการสร้างความรู้ความตระหนักในสังคมถึงภัยร้ายของโรค ขาดสารไอโอดีนต่อการพัฒนาสติปัญญา และสร้างนวัตกรรมเพื่อการตรวจ คุณภาพเกลือ

ระยะที่ 3 คือยุคมุ่งมั่นสู่ความยั่งยืน (พ.ศ.2543-ปัจจุบัน) กิจกรรมการดำเนินงานต่าง ๆ เริ่มลดลงเนื่องจากงบประมาณลดลง อย่างไรก็ตาม มีความพยายามที่จะพัฒนากลยุทธ์เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับโครงการ โดยการพัฒนา ระบบต่าง ๆ เช่น ระบบการควบคุมคุณภาพเกลือเสริมไอโอดีน ที่ครบถ้วนรอบด้าน ระบบการเฝ้าระวังสถานการณ์และติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินการควบคุมและป้องกันโรคขาดสารไอโอดีนใน 3 ระยะที่ผ่านมา เป็นบทเรียน มุ่งให้ผู้รับผิดชอบได้นำไปปรับกลยุทธ์เพื่อสู่นาคตในการขจัด โรคขาดสารไอโอดีนให้หมดจากประเทศไทย อย่างยั่งยืน

ยุคบุกเบิก (พ.ศ. 2496–2530)

- * รายงานเส้นทาบผ่านของโรคคอพอก (Goitre Belt)
- * ปัญหาการขาดสารไอโอดีนในระดับประเทศและระดับพื้นที่
- * โครงการนำร่องผลิตเกลืออนามัย (เกลือเสริมไอโอดีน)
- * การผลิตเกลืออนามัย (เกลือเสริมไอโอดีน) ในกรุงเทพมหานคร
- * การดำเนินงานตามแผนอาหารและโภชนาการแห่งชาติ

ยุคบุกเบิก (พ.ศ. 2496–2530)

รายงานเส้นทางผ่านของโรคคอพอก (Goitre Belt)

พ.ศ. 2496 ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ได้รายงานผลการศึกษาเกี่ยวกับการขาดสารไอโอดีนโดยแสดงอาการคอพอกในบริเวณภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย กรมอนามัยโดยกองส่งเสริมอาหารในสมัยนั้น ได้รับรายงานจากนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ ถึงสถิติการเป็นคอพอกของราษฎรในบางท้องถิ่นแม้จะเป็นสถิติของโรคคอพอก ที่ตรวจพบจากการมองเห็น (visible goitre) แต่ก็เพียงพอที่ยืนยันได้ว่าประเทศไทยมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดสารไอโอดีน ซึ่งท้องถิ่นในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางส่วนก็อยู่ในอาณาบริเวณที่เรียกว่า “เส้นทางผ่านของโรคคอพอก” (Goitre Belt) ปัญหาโรคขาดสารไอโอดีนจึงได้รับความสนใจมาตั้งแต่นั้น

พ.ศ. 2498 ดร. รามาลิงกาสวามี จากองค์การอนามัยโลก ได้ทำการศึกษา และสำรวจโรคคอกพอกในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงรายในภาคเหนือ อุบลราชธานีและอุดรธานี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า บางพื้นที่มีอัตราคอกพอกสูงถึงร้อยละ 58

พ.ศ. 2499 ศาสตราจารย์นายแพทย์ร่มไทร สุวรรณิก นายแพทย์อมร นนทสุด และแพทย์หญิงอนงค์ นนทสุด ได้ศึกษาผู้เป็นคอกพอกในจังหวัดแพร่ พบว่า ระดับสารไอโอดีน ที่ขับออกมาทางปัสสาวะต่ำกว่าค่าปกติ

พ.ศ. 2500 ดร. เจ.วี. เคลิกส์ จากองค์การอนามัยโลกร่วมกับ แพทย์หญิง พวงทอง ดันติงษ์ และอาจารย์อินทัย เจตนาเสน ได้ทำการสำรวจซ้ำและพบว่าประชาชนใน 5 จังหวัด ภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แพร่ อุดรดิตถ์ และลำปาง มีอัตรา คอกพอกสูงถึงร้อยละ 23.5 - 45.5

ปัญหาการขาดสารไอโอดีนในระดับประเทศและระดับพื้นที่

พ.ศ. 2503 มีการสำรวจภาวะอาหารและโภชนาการในระดับประเทศครั้งแรก โดย Interdepartmental Committee on Nutrition for National Defense (ICNND) พบว่าโรคขาดสารไอโอดีนเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ และคนไทยได้รับสารไอโอดีนจากการบริโภคอาหารไม่เพียงพอ

ผลการศึกษาของ ICNND และศาสตราจารย์นายแพทย์ร่วมไท สุวรรณิก พบว่า ปริมาณสารไอโอดีน ในน้ำและดินของพื้นที่ภาคเหนือมีระดับต่ำกว่าในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวได้รับสารไอโอดีนไม่เพียงพอ และในขณะนั้นอาหารที่ให้ไอโอดีนสูง เช่น อาหารทะเล นม และผลิตภัณฑ์นม หายาก จึงเกิดโรคขาดสารไอโอดีน มีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาว่า ควรเสริมไอโอดีนในเกลือบริโภค โดยใช้โปแตสเซียมไอโอเดท

โครงการนำร่องผลิตเกลืออนามัย (เกลือเสริมไอโอดีน)

พ.ศ. 2508 กระทรวงสาธารณสุข ได้ทดลองเสริมไอโอดีนในเกลือทะเล ชนิดเม็ด และป่นที่จังหวัดแพร่ ภายใต้อาณัติความช่วยเหลือขององค์การอนามัยโลก (WHO) องค์การสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) และองค์การอาหารและเกษตรแห่งประชาชาติ (FAO) จัดตั้งโรงงานผลิตเกลือเสริมไอโอดีนครั้งแรกในประเทศไทย ที่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่มีขนาดกำลังผลิตปีละ 4000 ตัน ต่อมา ได้มีการขยายโรงงานผลิตเกลือเสริมไอโอดีนในพื้นที่ใกล้เคียงและพื้นที่อื่น ๆ

การผลิตเกลืออนามัย (เกลือเสริมไอโอดีน) ในกรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2511 ย้ายโรงงานผสมเกลืออนามัย จากจังหวัดแพร่ มาตั้งที่สถานีรถไฟแม่น้ำ ตำบลช่องนนทรี กรุงเทพมหานคร โดยความร่วมมืออย่างดียิ่ง จากพ่อค้าเกลือ ทำให้ขยายกำลังผลิตเป็นปีละ 1-2 หมื่นตัน และกองโภชนาการ ได้จัดส่งทีมเจ้าหน้าที่และลูกจ้าง ไปดำเนินการผสมสารโปแตสเซียมไอโอเดทลงในเกลือตามสัดส่วนและวิธีการที่ได้กำหนดขึ้น มีการควบคุมและกำกับการผลิตอย่างใกล้ชิดเพื่อให้มั่นใจว่า เกลืออนามัยที่ผลิตออกมามีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นทาง แหล่งผลิต การขนส่ง จนถึงปลายทาง คือ ผู้บริโภค การขนส่งเริ่มจากต้นทาง (สถานีแม่น้ำ ตำบลช่องนนทรี กรุงเทพมหานคร) ไปขนถ่ายลงที่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ ซึ่งเป็นเขตควบคุม และมีตัวแทนรับช่วงเพื่อจัดจำหน่ายจนถึงระดับครัวเรือน ตามลำดับ

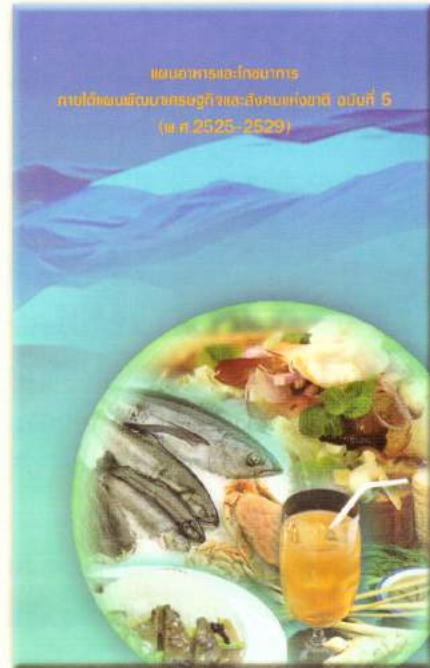
นอกจากนั้น กองโภชนาการ ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปควบคุม กำกับการกระจายเกลืออนามัยในทุกระดับ ตั้งแต่จังหวัด อำเภอบ้าน และหมู่บ้าน เพื่อให้มีการจำหน่ายเกลืออนามัยตามร้านขายของชำ

ในปีต่อมา พบว่า อัตราโรคคอพอกของเด็กวัยเรียนในบางพื้นที่ลดลง แต่อัตรากำลังผลิตเกลืออนามัย ปีละ 20,000 ตันนั้น สามารถครอบคลุมพื้นที่ที่มีปัญหาการขาดสารไอโอดีนเพียงร้อยละ 12 เท่านั้น

การดำเนินงานตามแผนอาหารและโภชนาการแห่งชาติ

โรคขาดสารไอโอดีน ได้รับการยอมรับว่าเป็นปัญหาโภชนาการของประเทศไทย และได้รับการบรรจุในแผนอาหารและโภชนาการครั้งแรกภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะในการลดอัตราคอปอกของกลุ่มเด็กวัยเรียนเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือ 9 จังหวัดที่มีความรุนแรง ต่อมาในแผนอาหารและโภชนาการภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ได้กำหนดกลวิธีการดำเนินงานด้วยการผลิตและกระจายเกลืออนามัย พร้อมทั้งสำรวจคอปอกไว้ในแผนนี้ด้วย

พ.ศ. 2530 ได้มีการสำรวจพร้อมกันทั่วประเทศ พบอัตราป่วยด้วยอาการคอปอกในเด็กนักเรียนประถมศึกษา ใน 14 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน น่าน ลำปาง พะเยา แพร่ อุดรดิตถ์ ตาก กำแพงเพชร พิษณุโลก สุโขทัย เพชรบูรณ์ และจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดเลย พบอัตราการเป็นโรคคอปอกของเด็กวัยเรียน สูงถึง 12.07%

ยุคทองไอโอดีน

(พ.ศ. 2531–2542)

- * การระดมค้นหาโรคขาดสารไอโอดีน
- * โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ
- * คณะกรรมการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ
- * การประชุมสัมมนาในระดับชาติ
- * ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง เกลือบริโภค
- * แผนควบคุมและป้องกันโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ
- * การประชุมสัมมนาผู้ผลิตเกลือ
- * โครงการรณรงค์จัดโรคขาดสารไอโอดีน เฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เถลิงสิริราชสมบัติครบ 50 ปี
- * การวางแผนเกลือพระราชทานสู่ครัวทั่วไทย
- * ICCIDD คู่มือกล้าฯ ถวายเหรียญทอง
- * มทกรมอาหารไทยใส่เกลือไอโอดีน

ยุคทองไอโอดีน (พ.ศ. 2531–2542)

การระดมค้นหาโรคขาดสารไอโอดีน

พ.ศ. 2531 ศาสตราจารย์นายแพทย์ร่มไทร สุวรรณิก เป็นบุคคลที่อุทิศตนเพื่อการแก้ไขการขาดสารไอโอดีน มาโดยตลอด ได้ค้นพบวิธีการทำสารละลายไอโอดีนผสมในน้ำดื่มที่ใช้ได้ทั้งในโรงเรียนและทุกครัวเรือน

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลได้รับการอบรม และมีการสำรวจซ้ำในพื้นที่ที่มีความรุนแรง พบอัตราการเป็นโรคคอพอกสูงถึง ร้อยละ 43.1 และพบประชากรป่วยด้วยโรคขาดสารไอโอดีนจำนวนมาก โดยส่งผลร้ายทำให้เกิดโรคปัญญาอ่อน ใบ้ หูหนวก มีความผิดปกติในระบบประสาทส่วนกลางและกล้ามเนื้อ ถ้าเกิดในทารก จะทำให้การเจริญเติบโตของร่างกายและกระดูกช้ากว่าปกติมาก ระดับสติปัญญาการพัฒนากำหนดการเรียนรู้ด้วย อาจโง่ถึงโง่มาก ซึ่งพี่น้องชาวเหนือเรียกว่า “เอ๋อ”

โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ

กรมอนามัยตระหนักและมีความห่วงใยต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนจึงพยายามผลักดันให้เกิดโครงการรณรงค์ควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน และได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีในการประชุม คณะรัฐมนตรีสัญจร ที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2532 ด้วยงบประมาณ 78 ล้านบาท เพื่อดำเนินการใน 14 จังหวัดภาคเหนือ และจังหวัดเลย โดยมีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ 2532-2535

นอกจากนั้น ในปีพ.ศ. 2532 ได้รับความช่วยเหลือจากองค์การยูนิเซฟ และองค์การอนุเคราะห์เด็กแห่งนอร์เวย์ (REDD BARNAR) เพื่อการจัดตั้งหน่วยเคลื่อนที่ในพื้นที่ภาคเหนือ

ต่อมา คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติงบประมาณเพิ่มเติม เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2533 เพื่อดำเนินโครงการใน 16 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุทัยธานี และ 7 จังหวัดภาคกลาง (ราชบุรี สุพรรณบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ กาญจนบุรี ปราจีนบุรี นครนายก)

จากผลการดำเนินงานข้างต้นได้เป็นแบบอย่างทำให้จังหวัดในภาคใต้ และจังหวัดอื่น ๆ ได้ดำเนินการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยดำเนินการเสริมไอโอดีนด้วยมาตรการ ดังต่อไปนี้

1. เกลือเสริมไอโอดีน

กรมอนามัย มีนโยบายใช้เกลือเสริมไอโอดีนเป็นมาตรการหลัก ได้สนับสนุนส่งเสริมให้มีการผลิตเกลือเสริมไอโอดีน ตั้งแต่พ.ศ. 2511 โดยการสนับสนุนสารโปแตสเซียมไอโอเดท สำหรับผสมในเกลือแก่ผู้ผลิตระดับจังหวัดและอำเภอ เพื่อจำหน่ายเกลือเสริมไอโอดีนให้กับผู้บริโภค

2. น้ำดื่มเสริมไอโอดีน

กรมอนามัย ได้สนับสนุนให้มีการใช้สารละลายไอโอดีนเข้มข้น 2 หยดลงในน้ำดื่ม 10 ลิตร เป็นมาตรการเสริมสำหรับสกัดกั้นการระบาดของโรค โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่ห่างไกลในภาคเหนือ ซึ่งการใช้ น้ำเสริมไอโอดีนสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. น้ำปลาเสริมไอโอดีน

ใช้อัตราส่วนสารละลายไอโอดีน 6 หยดในน้ำปลา 1 ขวด (750 มิลลิลิตร) ในปัจจุบันวิธีการนี้ไม่แพร่หลายจึงได้สนับสนุนให้โรงงานผลิตน้ำปลาเสริมสารไอโอดีนในผลิตภัณฑ์ ณ โรงงานแหล่งผลิต

การเสริมไอโอดีนในอาหารอื่นๆ ได้แก่ บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ก๋วยเตี๋ยว สำหรับ ยาเม็ดไอโอดีน เป็นวิธีการที่ใช้ในกลุ่มประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล และมีการระบาดรุนแรงซึ่งการกระจายของน้ำและเกลือเสริมไอโอดีนยังเข้าไปไม่ถึงขนาดของยา มีไอโอดีน 200 มิลลิกรัม/แคปซูล จะทำให้มีระดับไอโอดีนอยู่ในร่างกายประมาณ 6 เดือน ถึง 1 ปี มีการใช้ยาเม็ดไอโอดีนในช่วงระยะเวลาที่มีความชุกของโรคในระดับสูงเท่านั้น

กิจกรรมสำคัญอื่นๆ ได้แก่

1. การบริการหน่วยเคลื่อนที่

ภารกิจ คือ ออกปฏิบัติงานในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องในการให้สุขศึกษาแก่ประชาชน ติดตามการกระจายน้ำและเกลือเสริมไอโอดีน รวมทั้งการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล เก็บข้อมูลคอปอก ตัวอย่างปัสสาวะเพื่อตรวจหาระดับไอโอดีน ตัวอย่างโลหิตจากสายรกของเด็กแรกคลอด เพื่อตรวจธัยรอยด์ฮอร์โมน

2. การตรวจทางห้องปฏิบัติการ

การไอโอดีน

มีการจัดตั้งห้องปฏิบัติการไอโอดีนส่วนภูมิภาค 8 แห่ง และส่วนกลาง 1 แห่ง เพื่อการเฝ้าระวัง ติดตาม ประเมินผล และตรวจสอบภาวะธัยรอยด์ฮอร์โมนในเด็กแรกเกิดทุกรายในพื้นที่ที่ระบาด เพื่อให้การรักษาได้ทันเวลา และป้องกันสภาพปัญญาอ่อน

3. การผลิตสื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ สนับสนุนให้จังหวัดจัดรายการวิทยุประจำท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นเตือนประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนอย่างต่อเนื่อง

4. การประชุมสัมมนางานควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน สำหรับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด ผู้นำท้องถิ่นต่างๆ (สมาชิกสภาจังหวัด นายกเหล่ากาชาด) ผู้สื่อข่าว ตำรวจตระเวนชายแดน นักประพันธ์ นักแสดงในท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา ผู้นำหมู่บ้านและอาสาสมัคร ในพื้นที่ที่มีการระบาดรุนแรง

คณะกรรมการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ

พ.ศ. 2534 มีการจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ โดยได้กราบบังคมทูลเชิญ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นองค์ประธาน คณะกรรมการประกอบด้วย ข้าราชการระดับผู้บริหารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการชุดนี้ตั้งแต่ตำแหน่งรองประธานลงมา ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข โดยความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี มีมติอนุมัติครั้งแรก เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2534

ในปีเดียวกันได้มีการจัดตั้งกองทุนไอโอดีน โดยใช้งบประมาณองค์การบริหารส่วนจังหวัด ชี้อเกลืออนามัย เป็นกองทุนหมู่บ้าน

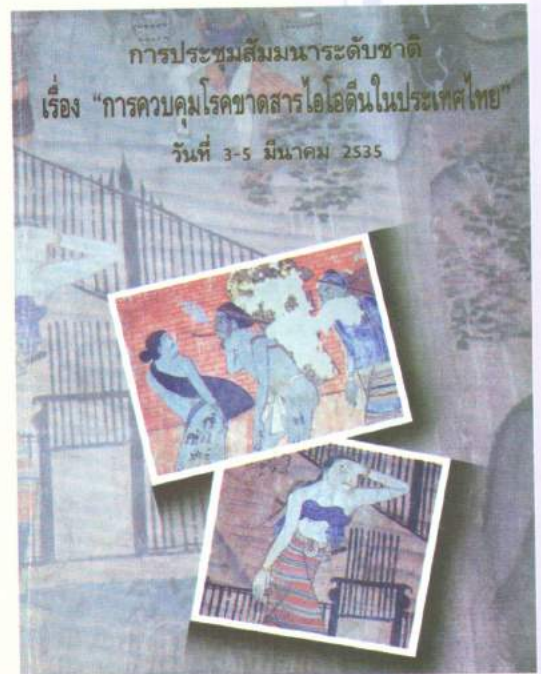

การประชุมสัมมนาในระดับชาติ

พ.ศ. 2535 มีการประชุมสัมมนาระดับชาติ ครั้งที่ 1 เรื่อง “การควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนในประเทศไทย” เมื่อวันที่ 3-5 มีนาคม 2535 ณ โรงแรมเชียงใหม่พลาซ่า จังหวัดเชียงใหม่ โดย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดและพระราชทานการบรรยาย วัตถุประสงค์ของการประชุม คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านนโยบาย แผนงาน โครงการ การบริหารจัดการ ตลอดจนความรู้ความก้าวหน้าทางวิชาการซึ่งจะนำไปสู่ผลในทางปฏิบัติของการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน

2 ปีต่อมา พ.ศ. 2537 มีการประชุมสัมมนาระดับชาติ ครั้งที่ 2 เรื่อง “การกำจัดโรคขาดสารไอโอดีนให้หมดจากประเทศไทย” เมื่อวันที่ 17-18 มีนาคม 2537 ณ โรงแรมเซ็นทรัลพลาซ่า ลาดพร้าว โดย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดและพระราชทานการบรรยาย วัตถุประสงค์ของการประชุมเพื่อให้หน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน ได้ร่วมรับรู้นโยบายสถานการณ์ กลยุทธ์ วิธีการควบคุมป้องกันโรคขาดสารไอโอดีนของประเทศไทย รวมทั้งสถานการณ์ภาพรวมของโลก และเพื่อเปิดโอกาสให้นักบริหารและนักวิชาการได้ระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น ได้มีการประชุมสัมมนาระดับชาติเป็นครั้งที่ 3 เรื่อง “ร่วมใจสร้างเด็กไทย สมองไวด้วยไอโอดีน” เมื่อวันที่ 19-20 สิงหาคม 2547 วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความตระหนักให้สังคมไทยมองเห็นความสำคัญของการควบคุมป้องกันโรคขาดสารไอโอดีน และร่วมกันระดมสมองในการกำหนดกลยุทธ์และแนวทางในการควบคุมป้องกันโรคขาดสารไอโอดีนอย่างยั่งยืน

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง เกลือบริโภค

ปัญหาการขาดสารไอโอดีนในประเทศไทยได้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วทั้งประเทศและเพื่อสกัดกั้นความรุนแรงที่จะเพิ่มมากขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องกำหนดให้มีการเสริมสารไอโอดีนในเกลือที่ใช้บริโภคจำหน่ายทั่วประเทศไทยด้วยมาตรการทางกฎหมาย ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนได้รับไอโอดีนอย่างทั่วถึง ดังนั้น พ.ศ. 2537 กระทรวงสาธารณสุข จึงได้ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 153 เรื่องเกลือบริโภคต้องมีปริมาณไอโอดีนไม่น้อยกว่า 30 มิลลิกรัมต่อเกลือบริโภค 1 กิโลกรัม

แผนควบคุมและป้องกันโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ

การทบทวนผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาการขาดสารไอโอดีนไม่สามารถแก้ไขให้ลดลง หรือ ขจัดให้หมดไปได้เนื่องจากการดำเนินงานไม่ต่อเนื่องและ สม่่าเสมอ นอกจากนี้ หน่วยงานต่างๆ ที่ร่วมกันแก้ไขปัญหา นี้ ต่างมีแผนงานและพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง โดยขาดแผน หลักที่จะเป็นกรอบในการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการ ดำเนินงานและพื้นที่เป้าหมายร่วมกัน เพื่อให้เกิดการ ประสานงานและเกื้อกูลกัน จึงจำเป็นต้องมีแผนหลักระดับชาติร่วมกัน ใช้ชื่อว่า “แผนควบคุม และป้องกันโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ (พ.ศ. 2538-2544) ซึ่งได้รับการอนุมัติจากคณะ รัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2537 โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ

1. ควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนให้ลดลง จนไม่เป็นปัญหาสาธารณสุขของชาติ และให้ยั่งยืนตลอดไป
2. ให้เป็นแผนหลักในการประสานการดำเนินงานของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและป้องกันโรคนี้ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

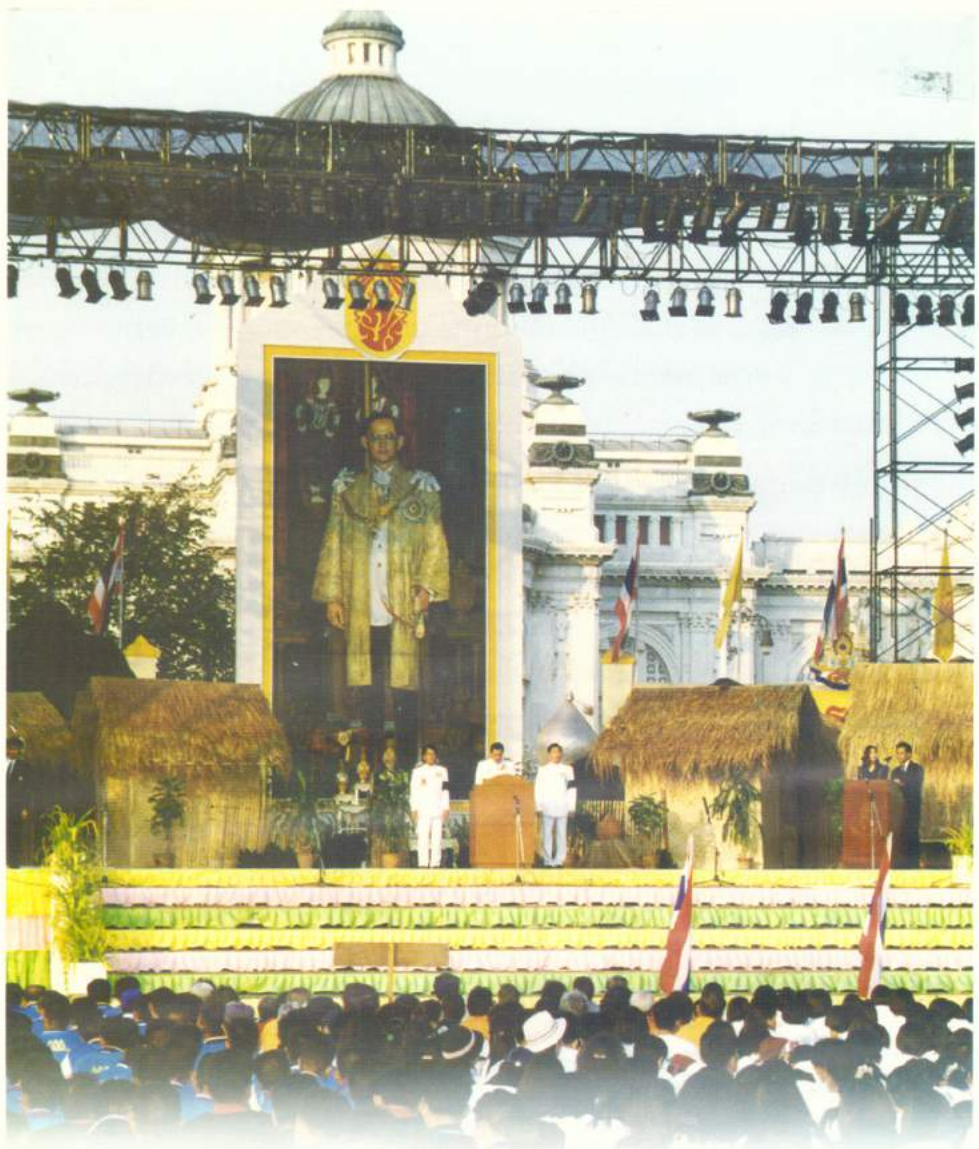
สาระสำคัญประกอบด้วย 5 โครงการ

1. โครงการพัฒนาระบบการเฝ้าระวังและควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนในเด็กนักเรียน
2. โครงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
3. โครงการส่งเสริมการบริโภคเกลือ และน้ำเสริมไอโอดีน
4. โครงการใช้ยาเม็ดไอโอดีนในพื้นที่เฉพาะ
5. โครงการพัฒนาตัวชี้วัดการเฝ้าระวังและควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนในกลุ่มเป้าหมายอื่น

การประชุมสัมมนาผู้ผลิตเกลือ

พ.ศ. 2538 จัดประชุมสัมมนาในกลุ่มผู้ผลิตเกลือ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2538 ณ ห้องประชุมสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา โดยผู้ผลิตเกลือได้ให้สัตยาบันและปฏิญาณที่จะเติมสารไอโอดีนลงในเกลือทุกครั้งที่มีการผลิตเกลือบริโภค ทั้งนี้ เพื่อให้คนไทยได้รับเกลือเสริมไอโอดีนเป็นประจำ

โครงการรณรงค์จัดโรคขาดสารไอโอดีน

เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เถลิงสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี

เนื่องในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี ในพุทธศักราช 2539 กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับสภาวิชาชีพและกระทรวงมหาดไทย ได้จัดให้มีโครงการรณรงค์จัดโรคขาดสารไอโอดีน เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสดังกล่าว

ด้วยพระบารมี แห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โครงการรณรงค์จัดโรคขาดสารไอโอดีน ได้ดำเนินกิจกรรมสำคัญ คือ การปล่อยคาราวานเกลือพระราชทานสู่ครัวทั่วไทย

การวางเกลือพระราชทานสู่ครัวทั่วไทย

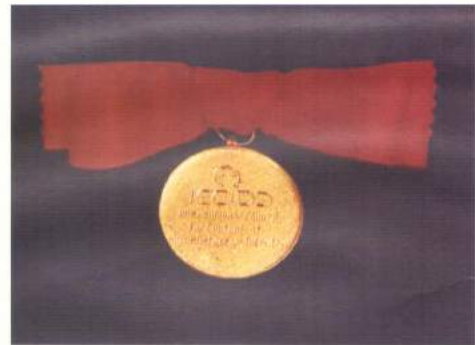
ในวันที่ 28 มกราคม 2539 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จแทนพระองค์เป็นองค์ประธาน ปล่อยخبวนรถคาราวาน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก เหล่าทัพ บรรทุกเกลือเสริมไอโอดีนพระราชทาน จำนวน 2,419 ตัน ณ ลานพระบรมรูป ทรงม้าสู่จังหวัดทั่วประเทศ ในวันนั้นมีประชาชนเข้าร่วมงานประมาณ 40,000 คน มีการถ่ายทอดสดผ่านสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 และช่อง 5 แพร่ภาพไปทั่วประเทศ

ICCIDD กุลเกล้าฯ ถวายเหรียญทอง

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณในการวินิจฉัยปัญหา และพระราชทานแนวทางแก้ไขปัญหาการขาดสารไอโอดีนจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาคมโลก สภานานาชาติเพื่อการควบคุมการขาดสารไอโอดีน (International Council for the Control of Iodine Deficiency Disorders, ICCIDD) จึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญทอง ICCIDD แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของโลกที่ได้รับรางวัลดังกล่าว เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2540

มหกรรมอาหารไทยใส่เกลือไอโอดีน

เกลือไอโอดีนพระราชทาน ได้กระจายสู่ทุกครัวเรือน ปลุกกระแสให้คนไทยเห็นคุณค่า และเปลี่ยนมาบริโภคเกลือเสริมไอโอดีน เพื่อเป็นการสร้างพฤติกรรมของคนไทยในการบริโภคเกลือเสริมไอโอดีนเป็นประจำ กรมอนามัย ร่วมกับสภาวิชาชีพ และกรมการพัฒนาชุมชน จึงได้ร่วมกันจัด “มหกรรมอาหารไทยใส่เกลือไอโอดีน”

- ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 31 มกราคม - 4 กุมภาพันธ์ 2540
ณ ศูนย์การค้าแฟชั่นไอส์แลนด์ กรุงเทพฯ
- ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 26-28 มิถุนายน 2541
ณ ศูนย์การค้าเดอะมอลล์ บางกะปิ
- ครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 24-27 มิถุนายน 2542
ณ ศูนย์การค้าเดอะมอลล์ บางกะปิ

ทสุขบ้านบริโภคเกลือไฮโซตัน 100/-
กรมประจําจังหวัดนครราชสีมา

ยุคมุ่งเน้นสู่ความยั่งยืน (พ.ศ. 2543–ปัจจุบัน)

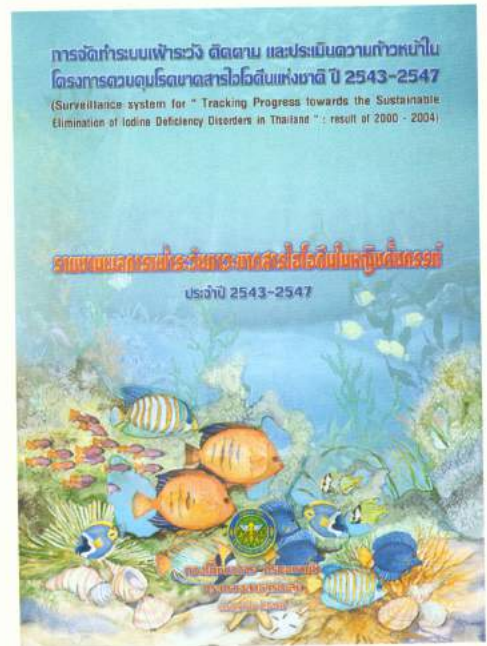
- * การเฝ้าระวังโรคขาดสารไอโอดีน โดยใช้ตัวชี้วัดไอโอดีนในปัสสาวะ
- * มทกรมอาหารไทยใส่เกลือไอโอดีน
- * วันไอโอดีนแห่งชาติ
- * ICCIDD กุลเกล้าฯ ดวายไล่ภัยโรค
- * การติดตามประเมินผลจากทีมนานาชาติ
- * เครื่องหมายรับรอง “อาหารเพิ่มสารอาหาร” (Nutrition Seal)
- * นวัตกรรม
- * โครงการเด็กไทยเฉลียวฉลาด ประเทศชาติแข็งแรง

ยุคมุ่งเน้นสู่ความยั่งยืน (พ.ศ. 2543-ปัจจุบัน)

การเฝ้าระวังโรคขาดสารไอโอดีน โดยใช้ตัวชี้วัดไอโอดีนในปัสสาวะ

พ.ศ. 2543 ได้ดำเนินการเฝ้าระวังติดตามโรคขาดสารไอโอดีน โดยการตรวจวัดค่าไอโอดีนในปัสสาวะของหญิงตั้งครรภ์ เพื่อให้สามารถบอกสถานการณ์โรคขาดสารไอโอดีนในปัจจุบัน โดยใช้ค่ามัธยฐานไอโอดีนในปัสสาวะเป็นดัชนีชี้วัด ทั้งนี้ ได้ดำเนินการติดต่อกัน 5 ปี ถึง พ.ศ. 2547 ครอบคลุมพื้นที่ 75 จังหวัดทั่วประเทศ ผลการเฝ้าระวัง พบว่าปัญหาโรคขาดสารไอโอดีนกลับมาเป็นปัญหาสาธารณสุขที่ต้องดำเนินการแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ แพทย์หญิงนิชรา เรืองดารกานนท์ พ.ศ. 2547 พบว่าค่าเฉลี่ยระดับเชาวน์ปัญญา (I.Q.) ของเด็กไทยลดลง และการขาดสารไอโอดีนอาจเป็นสาเหตุสำคัญ

ยุทธศาสตร์ไทยใส่เกลือไอโอดีน

พ.ศ. 2544 และ 2545 กรมอนามัยร่วมกับกรมการพัฒนาชุมชน ได้จัดมหกรรมอาหารไทยใส่เกลือไอโอดีนขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้บริโภคเกลือเสริมไอโอดีนอย่างยั่งยืน

วันไอโอดีนแห่งชาติ

สภานานาชาติเพื่อการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน (International Council for the Control of Iodine Deficiency Disorders, ICCIDD) ทูลเกล้าฯ ถวาย เหรียงทองสดดีเกียรติคุณแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2540

ดังนั้น เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติของพระองค์ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2545 ให้วันที่ 25 มิถุนายนของทุกปี เป็น “วันไอโอดีนแห่งชาติ” จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักและบริโภคเกลือเสริมไอโอดีน เพื่อการสร้างเสริมสติปัญญาของคนในชาติให้พัฒนาได้เต็มศักยภาพอย่างยั่งยืน

วันไอโอดีนแห่งชาติได้จัดมาแล้ว 3 ครั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2546-2548 ในแต่ละปีมีกิจกรรมทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ดังนี้

กิจกรรม

- การประกวดอาหารใส่เกลือเสริมไอโอดีน
- สาธิตการตรวจคุณภาพเกลือเสริมไอโอดีนด้วยชุดทดสอบไอโอดีนในเกลือเสริมไอโอดีน (I-Kit)
- คาราวานรณรงค์ตรวจคุณภาพเกลือเสริมไอโอดีนทั่วประเทศ
- รณรงค์ตรวจเกลือทั่วไทยในทุกโรงเรียนที่มีโครงการเด็กไทยทำได้
- ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ
- ลงนาม “ให้คำสัญญา”

โดยผู้แทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อร่วมมือช่วยกันส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เกลือเสริมไอโอดีนในการปรุง ประกอบอาหาร และผลิตเกลือเสริมไอโอดีนให้มีคุณภาพ

ICCIDD กุลเกล้าฯ ถวายโล่เกียรติยศ

สภานานาชาติเพื่อการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน มีมติทูลเกล้าฯ ถวายโล่เกียรติยศ แด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อประกาศเกียรติคุณที่ทรงสนับสนุนการดำเนินงานควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนในประเทศไทยตลอดมา ในการนี้ได้พระราชทาน พระราชโองาสให้คณะสภานานาชาติฯ ผู้บริหารกระทรวงสาธารณสุข และสภากาชาดไทย เข้าเฝ้าฯ เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายโล่เกียรติยศ เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2547 เวลา 15.30 น. ณ อาคารชัยพัฒนา สวนจิตรลดา

การติดตามประเมินผลจากกัมพูชาชาติ

ระหว่างวันที่ 18 - 28 เมษายน 2547 ทีมประเมินผลจากนานาชาติประกอบด้วย ผู้แทนจาก WHO, UNICEF, ICCIDD จำนวน 8 คน นำโดย Prof. Cresswell Eastman ICCIDD Coordinator for Asian-Pacific Region ได้ทำการประเมินความก้าวหน้าของโครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนในประเทศไทยในมุมมองจากภายนอก รวมทั้งปัญหาอุปสรรค แนวทางที่จะแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

- ประชาชนไทยมีความตระหนักถึงผลร้ายของโรคขาดสารไอโอดีนต่อสมองค่อนข้างน้อย โดยให้ความสำคัญเฉพาะการเกิดคอพอก และจัดลำดับความสำคัญของโรคขาดสารไอโอดีนในลำดับหลัง
- เกลือเสริมไอโอดีนในประเทศไทยมีความครอบคลุมต่ำและคุณภาพไม่แน่นอน
- ตัวชี้วัดของปริมาณไอโอดีนในปัสสาวะแสดงให้เห็นว่าคนไทย มีภาวะขาดไอโอดีนมากขึ้น

เครื่องหมายรับรอง “อาหารเพิ่มสารอาหาร” (Nutrition Seal)

พ.ศ. 2548 กรมอนามัยได้จัดทำเครื่องหมายรับรอง “อาหารเพิ่มสารอาหาร” (Nutrition Seal) แก่ผลิตภัณฑ์อาหาร ที่ได้รับการเสริมสารอาหารชนิดที่ประชากรไทยมีความเสี่ยงสูง ต่อการขาด และไอโอดีนเป็นหนึ่งในชนิดของสารอาหารที่ใช้ เสริมในผลิตภัณฑ์อาหารตามเงื่อนไขนั้น

ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีการเสริมสารไอโอดีนตาม มาตรฐานที่กำหนดและผ่านการตรวจรับรองจากกรมอนามัยให้ใช้ เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์รับรองดังกล่าวแล้วได้แก่เกลือบริโภค น้ำปลา และบะหมี่ กึ่งสำเร็จรูปของบางบริษัท (ข้อมูลเดือนกุมภาพันธ์ 2549)

นวัตกรรม

ด้วยความสามารถของ นักวิทยาศาสตร์ จากภาควิชาชีวเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้คิดค้นประดิษฐ์ชุดตรวจสอบคุณภาพเกลือเสริมไอโอดีนอย่างง่าย (I-Kit) สำหรับเจ้าหน้าที่และประชาชน เพื่อใช้ในการควบคุมคุณภาพเกลือในระดับชุมชนและครัวเรือน และคิดค้นชุดตรวจสอบคุณภาพเกลือในระดับโรงงาน (I-Reader)

ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนาชุดตรวจสอบระดับไอโอดีนในปัสสาวะอย่างง่ายให้สามารถทำได้ในพื้นที่

โครงการเด็กไทยเฉลี่ยฉลาด ประเทศชาติ แข็งแกร่ง

ผลการประเมินจากทีมงานนานาชาติพบว่า ประชาชนไทยขาดความตระหนักถึงภัยร้ายของการขาดสารไอโอดีนต่อสมองและความครอบคลุมเกลือเสริมไอโอดีนต่ำ

ดังนั้นเพื่อสร้างเสริมความตระหนักของประชาชนและเสริมสร้างความเฉลียวฉลาดตลอดจนการเจริญเติบโตของเด็กไทยให้เต็มศักยภาพ โดยลดปัญหาโรคขาดสารไอโอดีนในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ และลดความชุกของภาวะซีดจากการขาดธาตุเหล็กในเด็กวัยก่อนเรียน กระทรวงสาธารณสุข จึงได้จัดทำ “โครงการเด็กไทยเฉลี่ยฉลาด ประเทศชาติแข็งแกร่ง” ในปี 2548 โดยได้สนับสนุน

- เกลือเสริมไอโอดีนให้แก่หญิงตั้งครรภ์
- ยาน้ำวิตามินเสริมธาตุเหล็กแก่เด็กอายุ 6 เดือนขึ้นไป
- สื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างกระแสและความตระหนักเรื่อง สุขภาพ

เด็กปฐมวัย ความสำคัญของสารไอโอดีนและธาตุเหล็กต่อการพัฒนาของเด็ก โดยเฉพาะเรื่องความเฉลียวฉลาด

มุงสูบน้ำคต

มุมมองภาค

บทเรียนจากการดำเนินงานควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนที่ผ่านมา พบว่าหากความเอาใจใส่อย่างจริงจังลดลง เมื่อคิดว่าสถานการณ์ดีขึ้นแล้ว ก็จะทำให้โรคนี้อีกกลับมาเป็นปัญหาอีกในเวลาหลังจากนั้นไม่นาน จึงยังไม่สามารถขจัดโรคขาดสารไอโอดีนได้อย่างยั่งยืน ฉะนั้นการดำเนินงานจากนี้ไปจะต้องทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และจะต้องสร้างระบบและปัจจัยเอื้อต่าง ๆ ที่มีส่วนส่งเสริมให้การดำเนินงานเข้มแข็ง และต่อเนื่องยิ่งขึ้น

จากการดำเนินงานในอดีตพบว่าเกลือเสริมไอโอดีนซึ่งเป็นมาตรการหลักไม่ได้รับการดูแลสนับสนุนเท่าที่ควร ทำให้การผลิต การกระจายยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง และมีคุณภาพ ที่ไม่แน่นอน โดยยังไม่มีระบบในการควบคุมครบถ้วนรอบด้าน ฉะนั้น ควรมีการดูแลบริหารจัดการเรื่องของเกลือเสริมไอโอดีนให้เป็นระบบ สิ่งที่ได้พยายามผลักดันให้เกิดขึ้น คือ

- ชมรมผู้ผลิตเกลือเสริมไอโอดีน ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการผลิตและกระจายเกลือเสริมไอโอดีนที่มีคุณภาพ ให้ครอบคลุมและทั่วถึง
- ระบบการควบคุมคุณภาพเกลือเสริมไอโอดีน โดยเริ่มจากแหล่งผลิต แหล่งจำหน่าย และครัวเรือน ซึ่งจะต้องมีภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องคือ โรงงานผลิต, ร้านค้า, ชุมชน รวมทั้งกรมโรงงานอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กรมการค้าภายใน กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้จะต้องร่วมมือกันสร้างระบบอย่างครบวงจร โดยมีกรมอนามัยเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก

- จัดตั้งกองทุนเกลือเสริมไอโอดีนขึ้น เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการให้มีกำลังผลิตเกลือเสริมไอโอดีนที่มีคุณภาพ และเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาระบบการควบคุมคุณภาพเกลือเสริมไอโอดีนให้ครบวงจรด้วย

- ส่งเสริมให้อุตสาหกรรมอาหาร และการปศุสัตว์ ใช้เกลือเสริมไอโอดีนเป็นส่วนประกอบ หรือเสริมสารไอโอดีนลงในผลิตภัณฑ์อาหาร โดยกรมอนามัยออกเครื่องหมายรับรองให้

- โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน กำหนดให้ใช้เกลือเสริมไอโอดีนเป็นเครื่องปรุง มีการตรวจเกลือบริโภคที่นำมาจากบ้านโดย อ.ย.น้อย

- โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า สนับสนุนให้แจกเกลือเสริมไอโอดีนแก่หญิงตั้งครรภ์ทุกราย โดยใส่ไว้ในสิทธิประโยชน์ของแผนงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค

- จัดทำแผนแม่บทการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ (พ.ศ. 2549 - พ.ศ. 2553) ขึ้นเพื่อเป็น Road Map ในการดำเนินงานในภาพรวมของโครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน

- ผนวกการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนเข้าไปในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งผนวกเอาร้อยละของความครอบคลุมเกลือเสริมไอโอดีนไว้ในดัชนีชี้วัดของโครงการนี้ด้วย

- สนับสนุนและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนทั้งองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น สนับสนุนให้องค์กรชุมชน ซึ่งอาจเป็นกลุ่มสตรีหรือกลุ่มเยาวชน ฯลฯ ใช้เกลือเสริมไอโอดีนเป็นตัวอย่าง และสามารถตรวจสอบคุณภาพเกลือโดยใช้ชุดตรวจสอบอย่างง่ายได้ เป็นต้น

- รมรณรงค์สร้างความตระหนักรู้อย่างต่อเนื่องโดยเชื่อมโยงโรคขาดสารไอโอดีนกับการพัฒนาสติปัญญา เช่น รมรณรงค์วันไอโอดีนแห่งชาติ ในวันที่ 25 มิถุนายนของทุกปี และผนวกกิจกรรมสนับสนุนการบริโภคเกลือเสริมไอโอดีนกับการรณรงค์การส่งเสริมสุขภาพอื่น ๆ ในโอกาสที่เหมาะสม

- การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากลยุทธ์ใหม่ ๆ ในการดำเนินงาน และพัฒนาระบบเพื่อประเมินสถานการณ์และติดตามประเมินผล รวมทั้งการศึกษาวจัย เพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่พบจากการดำเนินงาน ฯลฯ

เอกสารอ้างอิง

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข งานควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนในประเทศไทย อดีต ปัจจุบัน และอนาคต

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข การประชุมคณะกรรมการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ ครั้งที่ 1/2534 วันที่ 19 กันยายน 2534 ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 3 ตึกอำนวยการกระทรวงสาธารณสุข

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข การประชุมสัมมนาระดับชาติ ครั้งที่ 1 เรื่อง "การควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนในประเทศไทย" วันที่ 3-5 มีนาคม 2535

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข การประชุมสัมมนาระดับชาติ ครั้งที่ 2 เรื่อง "การกำจัดโรคขาดสารไอโอดีนให้หมดจากประเทศไทย" วันที่ 17-18 มิถุนายน 2537

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข การประชุมสัมมนาระดับชาติ ครั้งที่ 3 เรื่อง "ร่วมใจสร้างเด็กไทย สมองไวด้วยไอโอดีน" วันที่ 19-20 สิงหาคม 2547

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย พ.ศ.2545

กระทรวงสาธารณสุข แผนควบคุมและป้องกันโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ (พ.ศ.2538-2544)

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข งานมหกรรมอาหารไทย ใส่เกลือไอโอดีนครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 31 มกราคม - 4 กุมภาพันธ์ 2540 ณ ศูนย์การค้าแฟชั่นไอส์แลนด์ งามอินทรา

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข งานมหกรรมอาหารไทย ใส่เกลือไอโอดีนครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 26-28 มิถุนายน 2541 ณ ศูนย์การค้าเดอะมอลล์ บางกะปิ

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข งานมหกรรมอาหารอีสาน
ใส่เกลือไอโอดีน ระหว่างวันที่ 13-14 มีนาคม 2542 ณ ศาลาประชาคม
อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข งานมหกรรมอาหารเหนือ
ใส่เกลือไอโอดีน วันที่ 10 เมษายน 2542 ณ ศูนย์การค้าปางสวนแก้ว
จังหวัดเชียงใหม่

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข งานมหกรรมอาหารไทย
ใส่เกลือไอโอดีนครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 24-27 มิถุนายน 2542 ณ
ศูนย์การค้าเดอะมอลล์ บางกะปิ

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข งานมหกรรมอาหารไทย
ใส่เกลือไอโอดีนครั้งที่ 4 ระหว่างวันที่ 8-9 สิงหาคม 2544 ณ
ห้างสรรพสินค้าเดอะมอลล์ บางแค

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข งานมหกรรมอาหารไทย
ใส่เกลือไอโอดีนครั้งที่ 5 พ.ศ. 2545 ณ ห้างสรรพสินค้าเดอะมอลล์
บางกะปิ

นิชรา เรื่องดารกานนท์ พัฒนาการและเขาวนับัญญัติของเด็กไทย พิมพ์ครั้งที่ 1
เอกสารทาดใหญ่ ; 2547

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 111 ตอนพิเศษ 15 ง ลงวันที่ 18
มีนาคม 2547

อีอีเอ็มนาการ
การควบคุมและป้องกัน
โรคขาดสารไอโอดีนในประเทศไทย

- บรรณาธิการ : แพทย์หญิงแสงไสม สีนะวัฒน์
ผู้เรียบเรียง : นายแพทย์ณรงค์ สายวงศ์
นายแพทย์กิตติ ลากสมบัติศิริ
นางสาวศรียรัตน์ นวมดี นางสุจิตรา ผลประไพ
นางสาวพยุศรี กันหนู ดร.กานดาวลี มาลีวงษ์
- ISBN : 974-515-994-8
- ผลิตและเผยแพร่โดย : กองโภชนาการ กรมอนามัย
กระทรวงสาธารณสุข มีนาคม พ.ศ. 2549
- พิมพ์ที่ : สำนักกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก

โออีเอ็มพการ
การควบคุมและป้องกัน
โรคขาดสารไอโอดีนในประเทศไทย